

Művészet

SCHIFF ANDRÁS:

A zenéről, zeneszerzőkről, önmagáról

Schiff András önvallomással és kompaktlemezzel ötvözött esszégyűjteménye nemesen egyszerű s egyúttal igen igényes kiadvány. Színkompozícióját, képanyagát és tipográfiáját elegáns eklektika jellemzi, hibrid műfajából adódóan pedig ugyanez mondható el tartalmi összetételéről is. Ám az „eklektikus” jelző ez esetben nem negatív. Inkább jelent változatosságot, amelynek gazdag sokrétűségén mégis átüt a stílárís és gondolati egység – hála az „írnoknak”, J. Győri Lászlónak, valamint a szöveget egybefűsűlő, sőt fordítóként is fontos szerepet vállaló szerkesztőnek, Hamburger Klárának.

Schiff kötetén végigvonul az „igen, de...” hangulat. Minden oldal (többnyire építő jellegű) vitára serkent, s amint értelmezni próbáljuk egyik-másik megjegyzését, azonnal fölírmlík a kijelentés ellenpárja, antitézise, melyet vagy saját maga említ meg, vagy indirekt módon sugall. A szöveg felépítése során a szerző úgyszólván kontrapunktikus bravúrok sokaságát hajtja végre.

Életútjának szabadon értelmezett összegzésében sem a szigorúan vett időrendet tekinti vezérűl elvnek, ha-

nem lényeges pillanatok, tettek és szavak felvillantásával jellemzi példaképeit, állítja elénk tanárait és művésztársait. Írásaiban kevés a nyílt bíráló – bár amikor kritizál, akkor semmiféle „szent tehenet” nem kímél –; ellenérzéseiről inkább hallgatása, egyes kollégákat vagy szerzőket övező csöndje tanúskodik. S jól is van ez így, hiszen a neves szerzőtől az ember nem a mindennapos torzalkodások folytatását várja, hanem ugyanazt a pozitív üzenetet, amelyet máskor a zongora mellett űlve közvetít.

Ennek az üzenetnek azonban némelykor zavaró felhangjai is vannak. Ezek inkább a kissé elhangolódott zongorára emlékeztetnek, semmint holmi melléűtésekre. Elhisszűk Schiff Andrásnak, hogy a politika a Kádárkorban nem játszott különűsebb szerepet családja életében? Természetesen igen – de akkor a Szabadságpárt kormányra kerülése után a választópolgárok alkotta osztrák közűnségtől miért kellett kollektíve megtagadni azt a zenét, amelyet aműgy nem lehet „sem dialektikusan, sem materialista módon” játszani?

Mindent egybevetve persze a tiltakozás e módja is érthető, s ugye jogos, hogy a háttér ismertetése során a szerző jelentűs terjedelmet szentel a Haider-jelenség leírásának? Kétségkívűl – de vajon nem érdemelne ugyanennyit, két oldalt annak meg-

magyarázása, hogy Liszt Ferenc miért hiányzik a művész repertoárjáról? E kérdés nem a kötekedő, hanem az érdeklődő rajongóé, aki nemcsak arra kíváncsi, hogy miért zseniális Bach vagy Debussy, hanem arra is, hogy a zongorista – az akadémiai istállóhangulaton kívül – miért utasítja el a teljes Liszt-oeuvre-t, amely azért nem kizárólag üres és öncélú bravúrdarabokból áll.

Ezek az ellenvetések ne homályosítsák el a könyv roppant érdemeit, hiszen ritkán van alkalmunk betekinteni egy-egy művész műhelyébe, és szívüinkből beszél az a mester, aki nyomatékosan elítéli a méltatlan tetzésnyilvánítást – s ennek élén is az „Éljen Sztálin!”-reminiszcenciának tekinthető, ütemes vastapsot –; aki hangsúlyozza a technikás játék és a puszta mechanika közti finom különbséget (s játékában maga is újra meg újra tanújelét adja: tudja, mit beszél); s aki bepillantást enged a művész fesztiválok iránti szerelmesgyűlöletes viszonyába. Schiff emellett érzékletesen kalauzol végig bennünket Bach, Haydn, Mozart, Bartók és még sok más nagy zeneszerző művein. Leírásából nemcsak a laikus, de a kutatómunka és önfejlesztés fáradalmait magára vállaló előadóművész is sokat tanulhat. (S lehet-e egy valamirevaló művész *nem ilyen?* – tehetnénk fel a kérdést Schiff Andrással.) No nem az utánzás, hanem az „igen, de...” gondolatsorok alapos végigzongorázása révén.

Schiff szerint „az előadó médium a szerző és a közönség között”. Kívánjuk, hogy legyen médium e kötet is az előadó és közönsége – tágabb értelemben pedig a zene és az értő, mind kevésbé sznob hallgatóság – között!

FEJÉRVÁRI BOLDIZSÁR

(Vince Kiadó, Budapest, 2003, 232 oldal + CD-melléklet, 4995 Ft)

Gyévuska

A Nemzeti Színház Stúdiójában bemutatott előadás részben egyenes folytatása a társulat – a realista paradigmától eltérő alternatívát kutató – kísérleteinek, részben több új elemmel is él az együttes formanyelvéhez képest. Az előadás legfőbb sajátosságai (részint a repertoár többi darabjától való elkülönülés okán) a redukált színvilág, a stilizált színészi mozgás, a minimalizált díszlet és a történeti téma.

A montázsszerűen illeszkedő párhuzamos képekben szerkesztett, a második világháború idején játszódó cselekmény a honvédek hadba vonulását és harctéri viszontagságait, valamint hátrahagyott szeretteik sorsát követi nyomon (az életben maradók esetében talányosan, a zárlat érzete nélkül ér véget az előadás). Pintér Bélától megszokott módon